

V projektu smo sodelovale Irma Potočnik Slavič, Sara Mikolič in Barbara Lampič z Oddelka za geografijo FF UL. Menimo, da smo pri projektu SURF uspeli vzpostaviti odlično sodelovanje s slovenskimi deležniki in akterji na podeželju. Pričujoče vsebine so bile neposredno vključene v učni proces magistrskega študija (predmeta Razvojna neskladja na podeželju, Endogeni razvoj podeželja v študijskem letu 2024/2025). Kot gostujoči predavatelji (dr. Darko Ogrin), kartografi (Lena Kropivšek) in programska skupina (Trajnostni regionalni razvoj Slovenije) so sodelovali naši sodelavci, medtem ko so bili naši študentje odlični terenski opazovalci in pripravljavci primerov dobrih praks. Zahvaljujemo se vsem lokalnim akcijskim skupinam, Društvu za razvoj slovenskega podeželja, različnim društvom in lokalnim pobudam, razvojnim agencijam, podjetnikom, šolam, kmetijski svetovalni službi, kmetom, čebelarjem, evropskemu poslancu (dr. Vladimir Prebilič), KS Mavčiče ter Občini Šenčur in Osnovni šoli Šenčur za aktivno sooblikovanje in soizvajanje projekta SURE. Vabljeni ste k ogledu gradiv, poročil in novic na spletni strani projekta: <https://surfproject.eu/understanding-climate-change-adaptation/>

Irma Potočnik Slavič, Sara Mikolič in Barbara Lampič

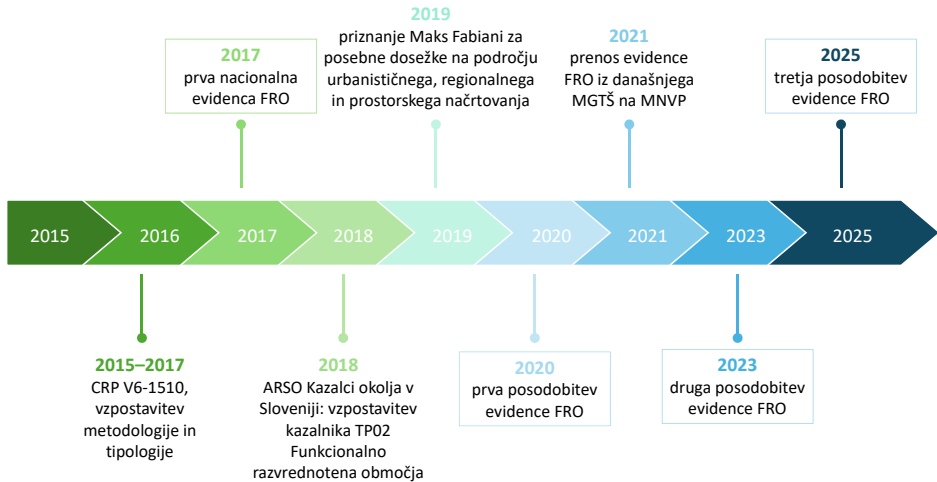
DESET LET KONTINUIRANEGA GEOGRAFSKEGA RAZISKOVANJA IN VZDRŽEVANJA EVIDENCE FUNKCIONALNO RAZVREDNOTENIH OBMOČIJ

Novembra 2025 smo na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (FF UL) v sklopu projektne naloge *Vzpostavitev in vzdrževanje podatkov o razvrednotenih območjih* zaključili že tretjo posodobitev nacionalne evidence funkcionalno razvrednotenih območij (FRO). Vzpostavitev sistema prepoznavanja funkcionalno razvrednotenih območij (FRO) in razvoj metodologije zajema podatkov na ravni celotne Slovenije segata v leto 2015, od leta 2021 pa vzdrževanje in posodabljanje evidenčnega sloja FRO izvajamo na Oddelku za geografijo v sodelovanju z Geodetskim inštitutom Slovenije (GIS), ki zagotavlja stalno tehnično podporo Ministrstvu za naravne vire in prostor (MNVP), ki je tudi upravljelec evidence in zagotavlja izvajanje kontinuiranega spremljanja razmer v prostoru.

Nacionalna evidenca o prostorski razširjenosti in značilnostih FRO je v tem času postala širše prepoznana in javno dostopna ter predstavlja pomembno strokovno podlago pri oblikovanju politik (prostorskega) razvoja in načrtovanju novih investicij v prostor. Obsežni podatki evidence FRO so postali nepogrešljivi za spremljanje stanja prostora – kot kazalnik za spremljanje doseganja ciljev prostorskega razvoja Slovenije (Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050), vključeni so v letna Poročila o razvoju (UMAR), v sistemu Kazalci okolja na ARSO je v sklopu *Tla in površje* vzpostavljen samostojen kazalnik idr.

Ažurni podatki o tipu, velikosti, stopnji opuščeni, lastništvu ... FRO predstavljajo vir za spremljanje razvrednotenih območij po funkcionalni in fizični razvrednotenosti (v skladu z Zakonom o urejanju prostora (ZUreP-3)) ter podporo pri pripravi razvojnih strategij in prostorskem načrtovanju na državni, regionalni in občinski ravni.

Pomembnejši mejniki v geografskem raziskovanju in vzdrževanju podatkov o razvrednotenih območjih v Sloveniji.

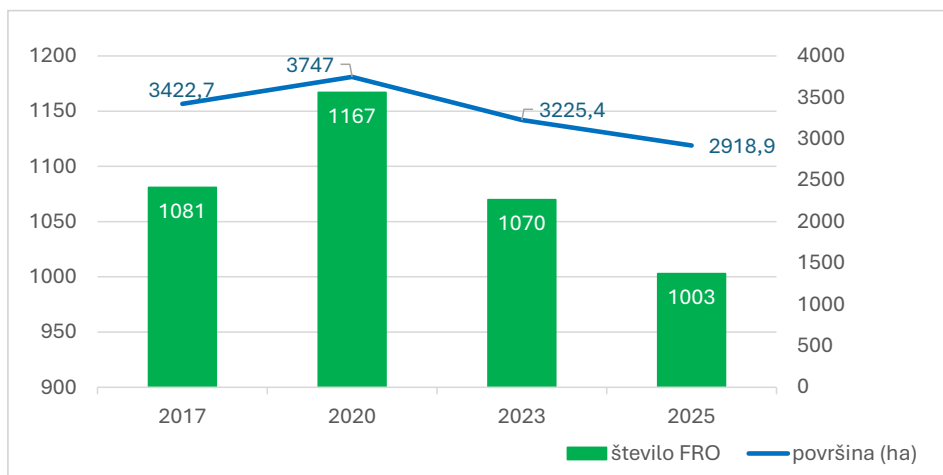
Metodologijo spremljanja FRO smo torej zasnovali pred desetimi leti, prvo nacionalno podatkovno bazo vzpostavili leta 2017 (oboje v okviru projekta Ciljnega raziskovalnega programa *Celovita metodologija za popis in analizo degradiranih območij, izvedba pilotnega popisa in vzpostavitev ažurnega registra*) in podatke o razširjenosti FRO prvič posodobili leta 2020 po naročilu takratnega Ministrstva za gospodarski razvoj (danes MGTŠ). Obe posodobitvi evidenc FRO (leta 2023 in leta 2025) sta že potekali pod okriljem MNVP. Vse projektne naloge so se izvajale pod vodstvom Oddelka za geografijo FF UL (vodja dr. Barbara Lampič, sodelavka Lea Rebernik, pri zasnovi metodologije pa so sodelovali še dr. Simon Kušar, dr. Nejc Bobovnik, dr. Marko Krevs in dr. Dejan Cigale).

Aktualno ažuriranje v letu 2025 smo organizirali nekoliko drugače in na pobudo resornega ministrstva prilagodili metodologijo zajemanja in posodabljanja podatkov. V preteklosti smo podatke za celotno Slovenijo posodabljali na tri leta, od leta 2023 naprej pa podatke zbiramo in stanje na terenu preverjamo na letni ravni, in sicer za štiri regije na leto. Jeseni 2023 so bile posodobitve izvedene za Goriško, Jugovzhodno Slovenijo, Posavsko ter Primorsko-Notranjsko statistično regijo, leta 2024 za Obalno-Kraško, Podravske, Pomurske in Zasavske statistične regije, v letošnjem letu (2025)

pa za preostale štiri, in sicer Gorenjsko, Koroško, Osrednjeslovensko in Savinjsko statistično regijo.

In kakšno je stanje v prostoru? V obdobju zadnjih petih let v Sloveniji ob gospodarski rasti opazamo veliko prostorsko dinamiko, nov pa je interes in ponekod tudi pritisk za umeščanje dejavnosti na območja FRO – njihovo število in skupna površina se po letu 2020 postopoma zmanjšujejo. Glede na tipe FRO po številu in površini še vedno prevladujejo območja pridobivanja in izkoriščanja mineralnih surovin (175 oz. 744,3 ha), sledijo jim območja za industrijo, obrt in skladiščenje (171 oz. 711,7 ha), medtem ko je po številu najmanj območij obrambe, zaščite in reševanja (32 oz. 146,7 ha), po površini pa območij za bivanje (65 oz. le še 81,8 ha). Regionalen pregled pokaže, da je največ FRO v Osrednjeslovenski statistični regiji (290), medtem ko imajo vse ostale regije občutno manj območij, najmanj Primorsko-Notranjska (40) in Zasavska regija (41).

Dinamika števila in skupne površine FRO od leta 2017 do 2025.

Številke za obdobje 2017–2025 kažejo, da smo do leta 2020 sprva beležili rast števila FRO (od 1081 leta 2017 na 1167 leta 2020), kar je bila predvsem posledica podrobnejšega in sistematičnega zajema podatkov na terenu in ne toliko razvoja novih FRO v prostoru (v omenjenem triletnem obdobju smo zaznali opustitev dejavnosti le na 42 območjih). Po letu 2020 pa je opazno občutno zmanjševanje števila in skupne površine FRO, intenzivnejše so spremembe v smeri postopnih prenov in umeščanja novih dejavnosti na obstoječa FRO. Vse bolj se krči delež tistih FRO, kjer ni sprememb, in delež na novo prepoznanih razvrstjenih območij, narašča pa delež FRO, kjer je ponovno vzpostavljena dejavnost.

V celotnem obdobju spremljanja FRO se je oživilo že 386 območij. Prednostno se v prostor umeščajo nove gospodarske dejavnosti (območja za industrijo, obrt, trgovino,

Primeri dveh nekdanjih FRO, ki sta po prenovi zaživel kot večji stanovanjski območji. Zgoraj je Soseska ZIPO, ki so jo zgradili na FRO nekdanje trgovine in storitev (ZIPO center, Slovenj Gradec), in spodaj nekdanje območje za industrijo, obrt in skladiščenje (Mlekarna, Kranj), kjer so dokončali večstanovanjsko sosesko Kranjska iskrica s 396 stanovanji (foto: Arhiv Oddelek za geografijo FFUL, 2025).

turizem in gostinstvo ter poslovne in storitvene dejavnosti) – te smo zabeležili na 167 oziroma 43 % vseh oživiljenih FRO. Zadnja leta je izrazito v porastu, ne glede na tip oziroma predhodno rabo, stanovanjska gradnja (večstanovanjska območja ali območja enodružinskih sosesk). Gledano v celoti se je bivanjska funkcija vzpostavila na skoraj četrtini (23 %) vseh do konca leta 2025 oživiljenih FRO. Izpostaviti velja še številne investicije v prenove tistih FRO, ki so v javni lasti (praviloma občinski), objektov kulturne dediščine ipd., kjer se ob uspešni uporabi različnih finančnih mehanizmov (nacionalnih in evropskih) vzpostavljajo predvsem različne javne storitve (kulturne, športne ipd.). Številni primeri pa žal kažejo, da investicije na FRO niso rezultat načrtovanja razvoja in sledenja strategiji krožnega gospodarjenja s prostorom.

Geografske raziskovalne in projektne aktivnosti kažejo rezultate na številnih področjih. Postopek posodabljanja evidence je danes utečen proces, kakovostni in širše uporabni rezultati pa so tudi plod konstruktivnega sodelovanja in dobre komunikacije s predstavniki občin, ki z informacijami pomembno prispevajo h kakovosti zbranih podatkov. Vzpostavljena komunikacija z lokalno ravno nam daje vpogled v dejanske razmere in razumevanje prostorskih izzivov, s katerimi se soočajo. Raziskave in analize sprememb v prostoru potekajo tudi v okviru geografske programske skupine *Trajnostni regionalni razvoj Slovenije* (P6-0229), tematiko upravljanja s prostorom pa uspešno integriramo tudi v študijski proces (priprava diplomskih in magistrskih nalog). Raziskovalka Lea Rebernik je v fazi zaključevanja doktorske disertacije, kjer proučuje razvojne cikle FRO, kar ji omogoča bogata baza podatkov in dolgoletno spremljanje sprememb v prostoru.

Dolgoletno spremljanje pojava razvrednotenih območij in vzdrževanje evidence FRO je pripomoglo k uveljavitvi metodologije spremljanja ter izboljšanju procesa ažuriranja in predstavlja enega uspešnejših primerov implementacije projektnih rezultatov. Skozi leta se je razvilo dobro sodelovanje in podpora med izvajalcem (Oddelek za geografijo FF in GIS), naročnikom (MNVP) in predstavniki vseh slovenskih občin. Naše kontinuirano raziskovalno delo se razvija in nadgrajuje tudi preko drugih raziskovalnih projektov, ki se navezujejo na razvrednoten prostor – npr. temeljni raziskovalni projekt *HEI-TRASFROM* (J7-4641), kjer se geografi ukvarjamo z razvrednoteno kulturno dediščino, projekt Ciljnega raziskovalnega programa *Živa mesta* (V6-24029), kjer je v ospredju problem praznjenja in razvrednotenosti mestnih jeder idr.

Barbara Lampič in Lea Rebernik